

Rok poté – dopady reformy společného vzdělávání

Rok poté – dopady reformy společného vzdělávání

Před koncem školního roku 2016/2017 bylo uskutečněno reprezentativní šetření, jež mělo za cíl zmapovat zavádění změn v podpoře vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) platných od září 2016 a označovaných jako společné vzdělávání.¹ Přestože ještě stále trvá takzvané přechodné období,² kdy dochází k souběhu původní a nové legislativy, cílem šetření bylo zjistit, jak nastupující změny vnímají ředitelé a učitelé základních škol a jak celkově hodnotí zkušenost s poskytováním podpůrných opatření žákům, kteří je potřebují.

Aktuální zpráva přináší zjištění o změnách ve školách a třídách z pohledu ředitelů a učitelů, ukazuje, v čem nová legislativa prospěla a kde přetrvávají překážky v úspěšném vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Popisuje zkušenosti škol se společným vzděláváním, s financováním podpůrných opatření a se související administrativou. Dále představuje zjištění o informovanosti pedagogů ohledně legislativních změn označovaných jako společné vzdělávání, o metodické podpoře poskytované školám, o realizaci vybraných podpůrných opatření, o vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti inkluzivního vzdělávání a v neposlední řadě o spolupráci škol se školskými poradenskými zařízeními a dalšími subjekty.

Metodika šetření

Šetření zrealizovala výzkumná agentura Nielsen Admosphere, zadavateli šetření jsou Nadace Open Society Fund Praha, Českomoravský odborový svaz pracovníků školství a Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání. Výzkum probíhal metodou CAWI (Computer Assisted Web Interviewing; sběr dat prostřednictvím strukturovaných elektronických dotazníků). Cílovou skupinou byli učitelé a ředitelé základních škol na území České republiky. Reprezentativní vzorek základních škol byl vybrán z databáze škol České republiky (spravované ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy) na základě výběrových kvót: kraj, velikost obce a velikost školy. Výsledné vzorky respondentů byly naváženy dle struktury učitelů a ředitelů základních škol v České republice z hlediska pohlaví a věku. Finální velikost vzorku zahrnuje 507 učitelů a 126 ředitelů základních škol ze všech krajů. V následujícím textu jsou představena nejzásadnější zjištění vyplývající z uskutečněného výzkumného šetření.

1 *Novela školského zákona č. 82/2015 Sb., dále jen novela.*

2 *Přechodné období je upraveno vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, a trvá od 1. září 2016 do 30. srpna 2018.*

Hlavní zjištění

- **Po prvním roce s novou legislativou**, a tedy v polovině dvouletého přechodného období, **uvádí 49 procent ředitelů**, že díky změně **mohli dětem** se speciálními vzdělávacími potřebami **poskytnout lepší podporu**;
- **ředitelé škol**, kde změny pomohly, nejčastěji **uvádějí lepší zajištění financí na asistenty pedagoga a pomůcky**;
- podle 72 procent ředitelů **není financování** podpůrných opatření zásadní **bariérou pro vzdělávání žáků se SVP**;
- **94 procent ředitelů** uvedlo, že **má dlouhodobé zkušenosti se vzděláváním žáků se SVP**;
- **jako překážku** v zajištění vzdělávání žáků se SVP v potřebné kvalitě **ředitelé** běžných škol nejčastěji **uvádějí nedostatek uchazečů na pozici asistenta pedagoga nebo speciálního pedagoga**;
- **na pozici asistenta pedagoga se 42 procentům ředitelů daří** či spíše daří **nacházet kvalifikované zaměstnance**, **21 procentům se to spíše nedaří** a **5 procent ředitelů nemůže sehnat** vhodného kandidáta vůbec;
- **učitelé jako překážku** nejčastěji **uvádějí velký počet žáků ve třídách**, 66 procent z nich jej označilo za překážku nebo významnou překážku; nějaký nový administrativní úkon spojený s poskytováním podpůrných opatření považuje za neúměrně zatěžující polovina učitelů;
- **dostatečně informováno o postupu** při stanovení druhů a stupňů podpůrných opatření u žáků **se cítí být 67 procent ředitelů a 49 procent učitelů**; avšak shodně 60 procent ředitelů i učitelů uvádí, že existuje nějaká oblast týkající se podpory vzdělávání žáků se SVP, ve které by potřebovali více informací;
- co se týká podpory učitelů a školení, pak **78 procent učitelů** a **80 procent ředitelů by uvítalo intenzivnější metodickou podporu** od školských poradenských zařízení;
- **78 procent ředitelů** uvedlo, že **provádějí pedagogickou diagnostiku žáků** pro zjištění potřeby podpůrných opatření prvního stupně;
- **spolupráci učitelů a asistentů pedagoga hodnotí pozitivně 84 procent učitelů**.

Změny a nová podpora pro žáky se SVP

Jednasedmdesát procent oslovených učitelů uvedlo, že pocítují dopad legislativních změn v oblasti vzdělávání žáků se SVP od září 2016. Méně změny pocítují učitelé ve věku do 35 let, více učitelé ve věku 36 až 45 let a učitelé působící na druhém stupni základních škol.

Devětačtyřicet procent ředitelů a 38 procent učitelů uvádí, že jim novela školského zákona umožnila či částečně umožnila poskytnout lepší podporu dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

Devětačtyřicet procent ředitelů a 38 procent učitelů uvádí, že jim novela školského zákona umožnila či částečně umožnila poskytnout lepší podporu dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Podíváme-li na jednotlivé odpovědi, pak přibližně jedna desetina ředitelů i učitelů uvádí bezvýhradně, že změny, které s novelou zákona vstoupily v platnost, umožnily poskytnout lepší podporu žákům se SVP; čtyřicet procent ředitelů a jedna třetina učitelů si myslí, že v něčem změny spojené s novelou o společném vzdělávání umožnily poskytnutí lepší podpory žákům se SVP, v něčem zase ne.

[Graf č. 1] Vliv novely na podporu vzdělávání žáků se SVP

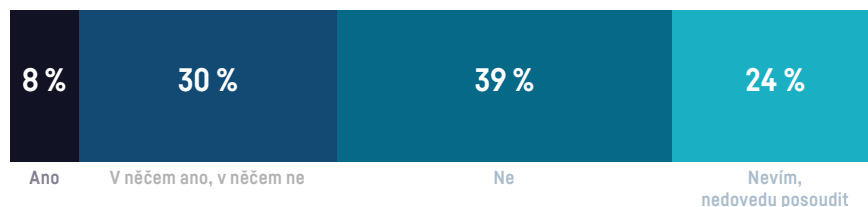
Umožnili Vám změny, které vstoupily v platnost 1. 9. 2016 s novelou školského zákona, označované jako společné vzdělávání, poskytnout lepší podporu žákům se speciálními vzdělávacími potřebami?

Základ: Celý vzorek, N = různá

Ředitelé, N = 126

Učitelé, N = 507

Mezi hlavními přínosy bylo nejčastěji uváděno zajištění finančních prostředků na asistenty pedagoga a pomůcky pro žáky (75 procent ředitelů a 35 procent učitelů, kteří uvedli, že jim novela v něčem pomohla). Druhým nejčastěji uváděným přínosem bylo získání pracovníka na pozici asistenta pedagoga. Dvačtyřicet procent ředitelů a 39 procent učitelů uvedlo, že jim novela k poskytnutí lepší podpory žákům se SVP nepomohla. Přínos novely pro podporu vzdělávání žáků se SVP častěji negativně hodnotili ti učitelé, kteří zároveň uvedli, že o ní nejsou dostatečně poučeni, a také učitelé starší 46 let. Výpovědi obou skupin respondentů jsou zobrazeny v grafu č. 1.

Přetrvávající překážky ve vzdělávání žáků se SVP

Respondenti byli také dotázáni, zda obecně spatřují nějaké překážky, které jim znesnadňují podporu vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Oproti šetřením, která byla realizována v minulosti, již ředitelé škol ani učitelé nevnímají jako zásadní překážku nedostatek finančních prostředků. V šetření *Postoje a potřeby pedagogické veřejnosti ve vztahu k implementaci podpůrných opatření podle nové školské legislativy* (kolektiv autorů, Univerzita Palackého v Olomouci, 2015) 68 procent oslovených ředitelů škol souhlasilo s výrokem „společné vzdělávání je dobrá věc, ale nejsou na něj peníze“. V aktuálním šetření nepovažuje nedostatek finančních prostředků na zajištění podpůrných opatření za závažnou překážku ve vzdělávání žáků se SVP 72 procent oslovených ředitelů. Formulace výroků z obou výzkumných šetření jsou uvedeny v tabulce č. 1.

[Tabulka č. 1] **Míra souhlasu s výroky týkajícími se financování inkluzivního vzdělávání v letech 2015 a 2017**

68 %

„společné vzdělávání je dobrá věc, ale nejsou na něj peníze“

2015 – ŘEDITELÉ ŠKOL –
SOUHLAS S VÝROKEM

28 %

„nedostatek finančních prostředků na poskytování podpůrných opatření částečně nebo zcela znemožňuje vzdělávání žáků se SVP“

2017 – ŘEDITELÉ ŠKOL
SOUHLAS S TVRZENÍM

S novelou školského zákona stoupla ze strany škol poptávka po podpůrných profesích – asistentech pedagoga, speciálních pedagogích – a psychologích.

Aktuálně za největší bariéru v podpoře vzdělávání žáků se SVP považují ředitelé škol nedostatek vhodných uchazečů na tyto pozice. Míra nedostatku kvalifikovaných zaměstnanců se u jednotlivých pozic liší.

Z odborných pracovníků ředitelé nejméně často hledají školní psychology, 49 procent ředitelů uvedlo, že pracovníka pro tuto pozici aktuálně neshání. Jednatřicet procent ředitelů, kteří psychologa hledají, uvedlo, že se jim uchazeče nedaří najít vůbec.

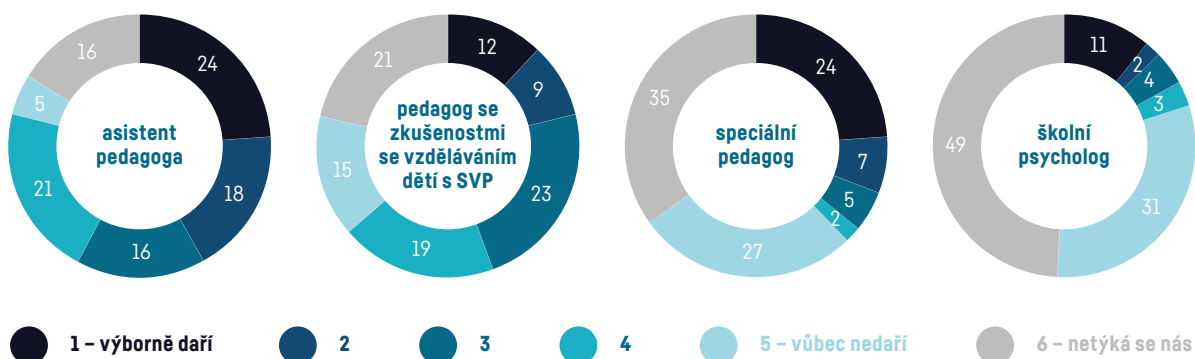
Speciálního pedagoga v době šetření hledalo 65 procent oslovených ředitelů. Bez větších obtíží se daří najít speciálního pedagoga 31 procentům ředitelů, 27 procentům ředitelů se naopak vhodného kandidáta na tuto pozici získat vůbec nedaří. Pětatřicet procent ředitelů v době realizace šetření speciálního pedagoga nehledalo.

Pracovníky na pozici asistenta pedagoga zajišťovalo v době šetření 84 procent ředitelů, přičemž bez větších obtíží asistenty získává 42 procent z nich. Pět procent ředitelů uvedlo, že se jim najít asistenta pedagoga nedaří vůbec, pro 21 procent je to spíše obtížné.

[Graf č. 2] Úspěšnost při získávání uchazečů pro podpůrné profese

Daří se Vám zajistit kvalifikovaného zaměstnance na následující pozice?

Základ: Ředitelé, N = 126

Zajišťování vhodných uchazečů na podpůrné pozice se regionálně velmi liší, což souvisí s celkovou sociodemografickou situací v České republice. Lépe se tyto pozice daří obsazovat školám v Praze a dalších větších městech.

Výsledky šetření ukazují, že uchazeče o podpůrné pozice řeší významná část škol. Získání kvalifikovaných pracovníků (zejména asistenta pedagoga a speciálního pedagoga) je přitom klíčovou podmínkou pro aplikaci podpůrných opatření, která jsou v novém systému nároková, škola má povinnost je stanoveným způsobem poskytnout. Pokud se škole vhodného pracovníka nedaří ve stanoveném termínu zajistit, musí o této skutečnosti informovat školské poradenské zařízení a společně hledat adekvátní náhradu, což nemusí být vždy snadné.

Jedním z důvodů, proč téměř třetina ředitelů stále považuje za závažný problém nedostatek finančních prostředků, může být souběh původního systému financování podpory z prostředků vyčleněných krajskými úřady a nového systému plateb za podpůrná opatření prostřednictvím normované finanční náročnosti. Nezbytnou podmínkou úspěšného fungování nové legislativní úpravy je zajištění stabilního financování z prostředků státního rozpočtu. Pokud by i po skončení přechodného období nebyly státem hrazeny veškeré náklady za podpůrná opatření, školy by se dostávaly do značných obtíží, protože mají školským zákonem stanovenou povinnost podpůrná opatření poskytnout.

Učitelé, kteří se setkávají s obtížemi, uvádějí jako největší bariéru v zajištění podpory vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nejčastěji příliš mnoho žáků ve třídách. Nedostatečný stupeň podpůrných opatření doporučených z poradenského zařízení je podle učitelů nejmenší překážka v zajištění podpory vzdělávání žáku se SVP v potřebné kvalitě.

Stejně jako u ředitelů platí, že obecně více zábran uvádí učitelé, kteří se necítí dostatečně poučení o změnách s novelou školského zákona o společném vzdělávání.

Zkušenosti škol se vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Údaje z šetření potvrzují, že školy hlavního vzdělávacího proudu vzdělávají žáky se speciálními vzdělávacími potřebami již řadu let, pro naprostou většinu z nich není vzdělávání těchto žáků novou zkušeností.

Čtyřidevadesát procent oslovených ředitelů má dlouhodobé zkušenosti se vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Čtyřidevadesát procent oslovených ředitelů má dlouhodobé zkušenosti se vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Nulovou dosavadní zkušenost se vzděláváním žáků se SVP uvedla pouze dvě procenta ředitelů oslovených škol.

V oslovených školách mají nejčastěji zkušenost s žáky s vývojovými poruchami učení (97 procent), vývojovými poruchami chování, vadami řeči a sociálním znevýhodněním. Nejméně často mají učitelé zkušenost s žáky se smyslovým postižením, chronickým a psychickým onemocněním. Nízká míra zkušenosti s žáky se zrakovým a sluchovým postižením je dána celkovým nízkým výskytem tohoto postižení v dětské populaci. Ve školním roce 2016/2017 mělo (bez přidruženého jiného postižení) zrakové postižení 589 žáků a sluchové postižení 730 žáků z celkového počtu 906 188 žáků v základním školství. Chronická a psychická onemocnění nejsou ve statistických ročenkách ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy evidována.

[Tabulka č. 2] **Hodnocení učitelů, jak se jim daří pracovat s žáky s uvedenými speciálními vzdělávacími potřebami³**

Druh SVP	1 – velmi snadno	2 – spíše snadno	3	4 – spíše špatně	5 – velmi špatně
Vývojové poruchy učení	11 %	52 %	30 %	4 %	3 %
Sociální znevýhodnění	11 %	36 %	33 %	13 %	7 %
Vady řeči	15 %	48 %	29 %	5 %	3 %
Tělesné postižení	28 %	47 %	20 %	4 %	2 %
Sluchové postižení	18 %	42 %	35 %	2 %	3 %
Chronické onemocnění	23 %	50 %	20 %	4 %	3 %
Mentální postižení	5 %	26 %	35 %	15 %	19 %
Vývojové poruchy chování	2 %	21 %	40 %	20 %	16 %
Poruchy autistického spektra	7 %	30 %	36 %	14 %	13 %
Nedostatečná znalost vyučovacího jazyka (cizinci)	6 %	33 %	33 %	17 %	11 %
Zrakové postižení	17 %	43 %	33 %	3 %	4 %
Psychické onemocnění	2 %	20 %	36 %	21 %	21 %

³ Součet některých sloupců neodpovídá hodnotě 100 % v důsledku zaokrouhlení.

Zkušenost se vzděláváním žáků s vývojovými poruchami učení uvedlo 94 procent učitelů a 97 procent ředitelů zahrnutých ve výzkumném šetření. S těmito žáky se ředitelům i učitelům dle jejich hodnocení pracuje nejnárodněji. Práci s těmito žáky označilo jako velmi snadnou či spíše snadnou 73 procent ředitelů a 63 procent učitelů, kteří s jejich vzděláváním mají zkušenost.

Převažující většina učitelů považuje za velmi či spíše snadnou práci s žáky s tělesným postižením (75 procent) a zrakovým postižením (60 procent). Jako velmi snadnou či spíše snadnou označila převažující většina ředitelů i učitelů také práci s žáky s chronickým onemocněním, vadami řeči a sluchovým postižením.

Se vzděláváním žáků s mentálním postižením má dosavadní zkušenost 59 procent oslovených ředitelů a polovina oslovených učitelů. V hodnocení míry náročnosti práce s těmito žáky se učitelé dělí na tři početně obdobné skupiny – 31 procent učitelů ji považuje za snadnou či spíše snadnou, 35 procent za středně obtížnou a 34 procent za spíše či velmi obtížnou. V souvislosti s legislativní změnou nenastalo žádné zásadní zvýšení počtu žáků s mentálním postižením v běžných základních školách. Dle statistické ročenky školství se v minulém školním roce vzdělávalo 85 procent žáků s lehkým mentálním postižením (LMP) ve speciálních školách, běžnou základní školu navštěvovalo 1 915 z nich. Připomeňme, že v základních školách se v uplynulém školním roce vzdělávalo 906 188 žáků. Jeden žák s LMP tedy připadal na 473 žáků základních škol.

Práci s žáky s vývojovými poruchami chování hodnotilo 36 procent učitelů jako spíše či velmi obtížnou. Poskytování podpory těmto žákům je v českých školách považováno za velmi náročné. Šetření zároveň ukázalo, že učitelé cítí potřebu dalšího vzdělávání a zavedení ověřených metodik zaměřených na zvládnutí náročného chování žáků. V uplynulém školním roce se v běžných základních školách vzdělávalo 7 777 žáků se závažnou poruchou chování. Pro učitele je náročná také podpora žáků s psychickým onemocněním. Informace z dotazníku potvrzují skutečnost, že náročné chování žáků je oblastí, kde učitelé potřebují intenzivní podporu, ať již v oblasti osvojení efektivních metod a postupů, tak v oblasti spolupráce s dalšími odborníky. Ovlivňování náročného chování žáků totiž často vyžaduje koordinovanou multioborovou spolupráci, která v České republice téměř není rozvinutá.

Administrativa a financování

V názoru na nové administrativní úkony spojené s novelou školského zákona se oslovení učitelé dělí na dvě početně přibližně stejně zastoupené skupiny.

Devětačtyřicet procent z nich nepovažuje některý z nových administrativních úkonů v poměru potřebnosti a časové náročnosti za neúměrně zatěžující, 51 procent ano.

Devětačtyřicet procent z nich nepovažuje některý z nových administrativních úkonů v poměru potřebnosti a časové náročnosti za neúměrně zatěžující, 51 procent ano. Ve skupině ředitelů škol mírně převažují ti, kteří vnímají zvýšenou administrativu (57 procent).

Nárůst administrativy jako pociťovanou změnu uváděli ve větší míře učitelé, kteří současně uvedli, že se necítí být dostatečně poučeni o novele školského zákona. Respondenti byli zároveň dotázáni, které nové administrativní úkony vnímají jako zatěžující. Zde ředitelé a učitelé uváděli nejčastěji administrativu obecně, plán pedagogické podpory, individuální vzdělávací plán nebo vyplnění dotazníku z poradenského zařízení. Je důležité zmínit, že individuální vzdělávací plán nebyl zaveden

novelou školského zákona a školy jej zpracovávají od roku 2004. Novelou vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, byly od září 2017 zmírněny podmínky pro zpracování plánu pedagogické podpory, který již není nutné zpracovávat vždy, když jsou žákovi poskytována podpůrná opatření 1. stupně. Je tedy pravděpodobné, že vnímání administrativní náročnosti se od realizace výzkumu snížilo.

Někteří ředitelé také poukazovali na zbytečné udělování souhlasu se zřízením funkce asistenta pedagoga ze strany krajského úřadu. Pokud je totiž školským poradenským zařízením asistent pedagoga doporučen, krajský úřad nemůže zřízení této funkce v novém systému zamítnout. Stejně tak krajský úřad již nerozhoduje o výši přidělených prostředků škole, ta je dána normovanou finanční náročností stanovenou ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Povinnost získat souhlas krajského úřadu je tedy v novém systému nadbytečná, protože nemá žádnou regulativní funkci. Její zrušení je plánováno od září 2018⁴.

Prostředky na poskytování podpůrných opatření v období do realizace výzkumného šetření obdrželo v plné výši 63 procent oslovených ředitelů. Devět procent ředitelů uvedlo, že prostředky obdrželo pouze v částečné výši. Zbývající ředitelé uvedli, že doposud prostředky v novém systému nežádali (12 procent) nebo že tyto informace prozatím nezjišťovali (16 procent).

Osmadvacet procent ředitelů čeká na finanční prostředky určené na podpůrná opatření jeden až dva týdny od splnění formálních povinností k zahájení jejich poskytování, tj. získání doporučení ze školského poradenského zařízení (ŠPZ) a zajištění informovaného souhlasu od zákonných zástupců žáka. Třicet procent ředitelů čeká na finance určené na pořízení podpůrných opatření tři až čtyři týdny. Čtrnáct procent ředitelů uvedlo, že na finanční prostředky čeká devět a více týdnů.

Šestnáct procent ředitelů uvedlo zkušenost s tím, že zákonný zástupce žáka neposkytl informovaný souhlas s poskytováním podpůrných opatření. Bez získání tohoto souhlasu škola nemůže zahájit poskytování podpůrných opatření žákovi, kterému byla doporučena. V takovém případě se ředitelé nejčastěji snaží prostřednictvím komunikace s žakovými rodiči informovaný souhlas získat. Pokud se jej získat nedaří, kontaktují školské poradenské zařízení.

Novela zavedla povinnost komunikace mezi školou a ŠPZ při navrhování podpůrných opatření. Ředitel školy má nově povinnost určit pedagogického pracovníka, který bude odpovídat za komunikaci mezi školou a ŠPZ v této záležitosti. Dvačtyřicet procent ředitelů, kteří uvedli, že jsou schopni odhadnout pracovní vytížení pracovníka pověřeného komunikací se ŠPZ, odhaduje vytížení touto aktivitou na jednu až devět hodin měsíčně. Osmatřicet procent ředitelů se domnívá, že tato aktivita pověřenému pracovníkovi zabere deset až devatenáct hodin měsíčně, 21 procent odhaduje pracovní vytížení na dvacet až padesát hodin měsíčně. Časová náročnost komunikace školy se školským poradenským zařízením se odvíjí od počtu žáků se SVP ve škole.

⁴ Povinnost získat souhlas krajského úřadu bude zrušena od 1. září 2018 na základě novely školského zákona 101/2017.

Informovanost ředitelů a učitelů o legislativní změně platné od září 2016 označované jako společné vzdělávání

Srovnatelný podíl ředitelů a učitelů (69, respektive 64 procent) uvedl, že se cítí být informován o změnách, které přinesla novela školského zákona v oblasti vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Zcela poučeno se cítí být 24 procent ředitelů a 16 procent učitelů. Více informovanými se cítí být učitelé s delší praxí a také učitelé, kteří mají ve školách vyšší podíl žáků se SVP.

*Dostatečně informovaní
o postupu při stanovení druhů
a stupňů podpůrných opatření
u žáků se cítí být spíše ředitelé
[67 procent] než učitelé
[49 procent].*

Dostatečně informovaní o postupu při stanovení druhů a stupňů podpůrných opatření u žáků se cítí být spíše ředitelé (67 procent) než učitelé (49 procent). Také v problematice poskytování podpůrných opatření konkrétním žákům se cítí být informován o něco vyšší podíl ředitelů (64 procent) než učitelů (55 procent). Více informovanými se v postupech stanovování podpůrných opatření cítí být učitelé, kteří mají ve školách vyšší podíl žáků se SVP. Dostatečně informovaní se cítí být také ředitelé nad 45 let.

Šetření také zjišťovalo, zda jsou pedagogové seznámeni s hlavním cílem novely školského zákona, kterým je zavedení systému nárokových podpůrných opatření pro žáky se SVP. Tento cíl uvedlo téměř 40 procent ředitelů a učitelů. Více než dvě pětiny ředitelů vidí podstatu novely školského zákona ve vzdělávání všech žáků se SVP v běžných školách. Stejného názoru je i polovina dotázaných učitelů. Sedm procent učitelů a 12 procent ředitelů se domnívá, že cílem novely je zrušení speciálních škol. O tom, že podstatou novely je vzdělávání všech dětí se SVP v běžných školách, jsou přesvědčeni především ředitelé a učitelé, kteří mají ve své škole nízký podíl žáků se SVP (do pěti procent celkového počtu žáků). Pětašedesát procent ředitelů ve věku do 45 let vidí podstatu novely v zajištění nárokových podpůrných opatření pro všechny žáky se SVP.

Metodická podpora a další vzdělávání pedagogických pracovníků

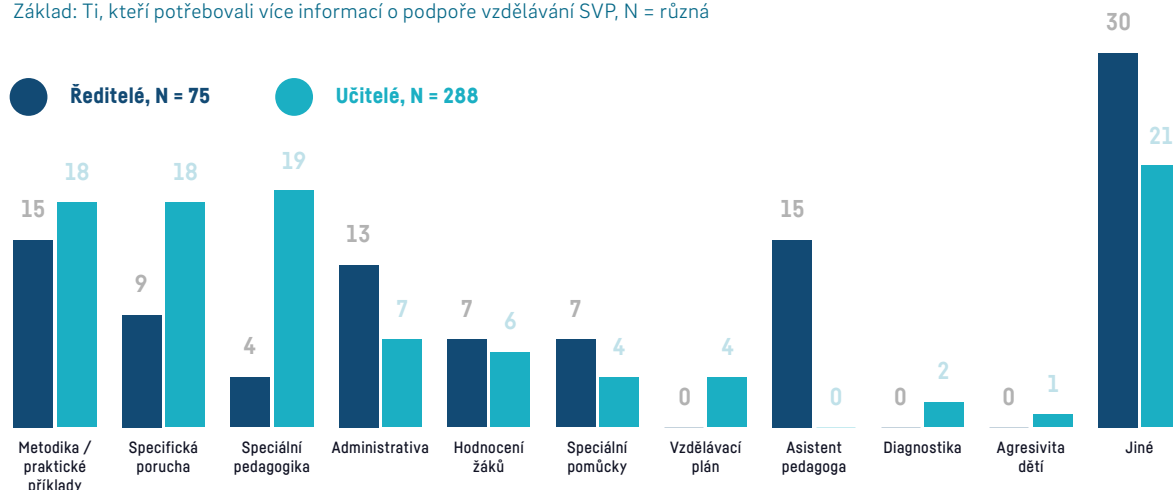
*Shodně téměř 60 procent
ředitelů i učitelů uvádí, že existuje
nějaká oblast týkající se podpory
vzdělávání žáků se SVP, ve které
by potřebovali více informací.*

Shodně téměř 60 procent ředitelů i učitelů uvádí, že existuje nějaká oblast týkající se podpory vzdělávání žáků se SVP, ve které by potřebovali více informací. Tuto potřebu vyjadřovaly častěji ženy než muži, dále ředitelé venkovských škol, a zejména pak ředitelé ve věku do 45 let (97 procent). Ředitelé by potřebovali více informací zejména v oblasti příkladů metodických postupů v práci s žáky

[Graf č. 3] Oblasti, ve kterých učitelé potřebují více informací

Napište, prosím, v jaké oblasti byste potřebovali více informací. – Otevřená otázka

Základ: Ti, kteří potřebovali více informací o podpoře vzdělávání SVP, N = různá

se SVP (15 procent) a v působení asistentů pedagogů (15 procent). Třetí nejčastější oblastí zájmu je administrativa spojená s inkluzí (13 procent). Učitelé pak potřebují více informací především v oblasti speciální pedagogiky (19 procent), příkladů metodických postupů v práci s žáky se SVP (18 procent) a informace o specifických poruchách (18 procent).

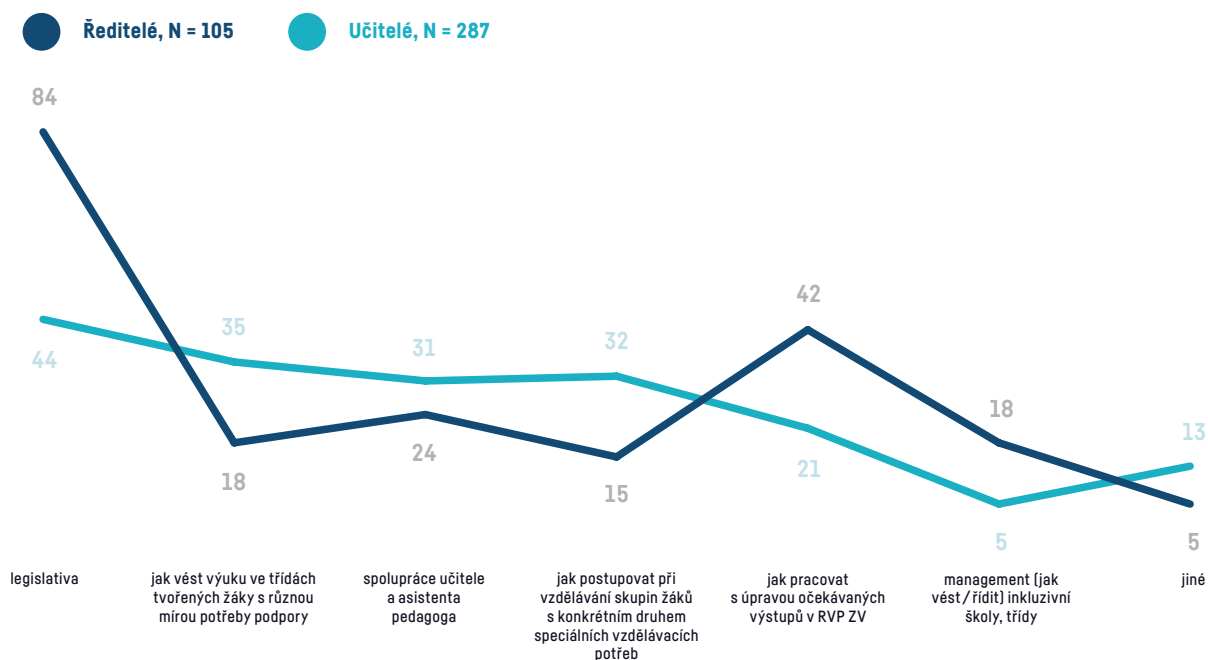
Další vzdělávání v oblasti inkluzivního vzdělávání absolvovalo v posledních dvou letech 56 procent učitelů a 79 procent ředitelů. Z řad ředitelů absolvovalo tato školení více žen (86 procent) než mužů (66 procent), dále zejména ředitel z Prahy a Středočeského kraje (88 procent). Učitelé, kteří se cítí být poučení o novele školského zákona, častěji absolvovali vzdělávání ke společnému vzdělávání než méně poučení kolegové.

Nejčastějším tématem absolvovaného vzdělávání byla legislativa. Podrobnější přehled témat absolvovaného vzdělávání je uveden v grafu č. 4

[Graf č. 4] Zaměření absolvovaného vzdělání

Na co bylo vzdělání zaměřeno?

Základ: Ti, kteří absolvovali vzdělávání, N = různá

Vzdělávání týkající se managementu inkluzivní školy nebo třídy absolvovali zejména mladší ředitelé a ředitelé z větších škol a škol s větším podílem žáků se SVP. Vzdělávání o tom, jak vést výuku ve třídách tvořených žáky s různou mírou potřeby podpory, se zúčastnili především ředitelé z venkovských škol. Školení o tom, jak postupovat při vzdělávání skupin žáků s konkrétním druhem speciálních vzdělávacích potřeb, absolvovali především mladší učitelé, dále také převažovali učitelé z prvního stupně.

O potřebě dalšího vzdělávání vlastních pedagogických sborů v oblasti inkluzivního vzdělávání a poskytování podpůrných opatření je přesvědčeno 78 procent oslovených ředitelů. O nutnosti vzdělávání pro učitele jsou přesvědčeni především ředitelé do 45 let (90 procent) a ředitelé z menších a vesnických škol. Více než polovina ředitelů se domnívá, že učitelé na jejich škole potřebují vzdělávání v oblasti metodiky práce s žáky se SVP nebo s pomůckami, které jsou pro tyto žáky určeny. Jedna desetina ředitelů si myslí, že učitelé potřebují o inkluzi proškolit všeobecně. Dalšími oblastmi, ve kterých by učitelé dle ředitelů potřebovali proškolit, je tvorba individuálních vzdělávacích plánů (7 procent) a spolupráce s asistentem (5 procent). Vzdělávání v oblasti metodiky práce s žáky se SVP nebo s pomůckami, by svým učitelům doporučili především ředitelé z městských a z větších škol. Dále by se na toto vzdělávání zaměřili spíše ředitelé ze škol v Čechách než z těch moravských, a zejména pak ředitelé starší 55 let (67 procent).

Informace o vzdělávání žáků se SVP a společném vzdělávání získávají učitelé nejčastěji od poradenských pracovníků školy (69 procent),

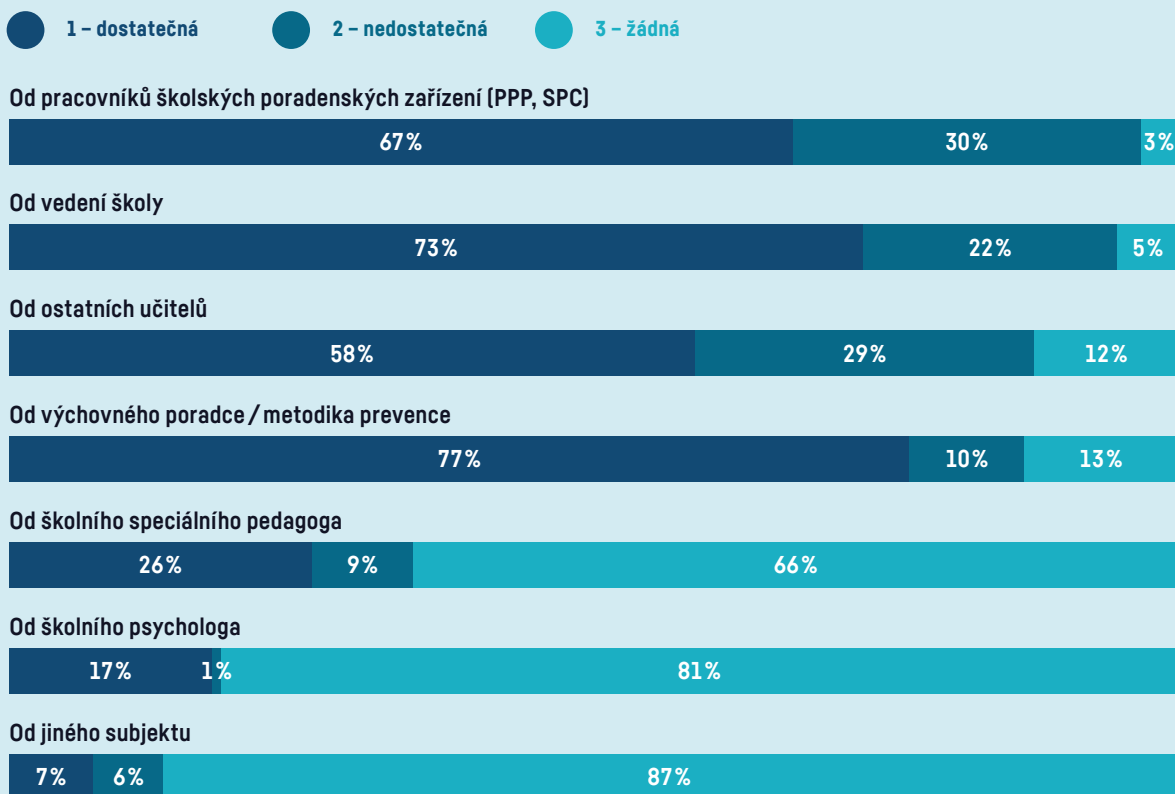
Informace o vzdělávání žáků se SVP a společném vzdělávání získávají učitelé nejčastěji od poradenských pracovníků školy (69 procent), pracovníků školských poradenských zařízení – pedagogicko-psychologických poraden (PPP) a speciálně pedagogických center (SPC) – (56 procent) a ostatních učitelů (48 procent). Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) bylo jako zdroj informací uvedeno 31 procenty učitelů a 57 procenty ředitelů oslovených škol. Od Národního ústavu pro vzdělávání (NÚV), přímo řízené organizace MŠMT odpovědné mimo jiné za poskytování metodické podpory a poradenství v oblasti společného vzdělávání, získává informace 11 procent učitelů. Ředitelé škol využívali informace od NÚV téměř třikrát častěji. Z údajů je zřejmé, že k neintenzivnější výměně informací o tom, jak poskytovat podporu žákům se SVP, dochází na půdě školy. Je velká výhoda, pokud má škola ve svém týmu poradenských pracovníků speciálního pedagoga. Od poradenských pracovníků školy získávají nejvíce informace ředitelé z Prahy a Středočeského kraje (82 procent). Ředitelé z této části republiky dostávají informace z Národního ústavu pro vzdělávání častěji než ředitelé z ostatních částí.

V grafech č. 5 a 6 jsou uvedeny nejčastější zdroje metodické podpory v oblasti vzdělávání žáků se SVP a jejich hodnocení z pohledu učitelů a ředitelů škol.

[Graf č. 5] Hodnocení metodické podpory pro práci s žáky se SVP – ředitelé

Od koho vaši učitelé získávají metodickou podporu, tedy informace o tom, jak pracovat s dětmi žáky se SVP?

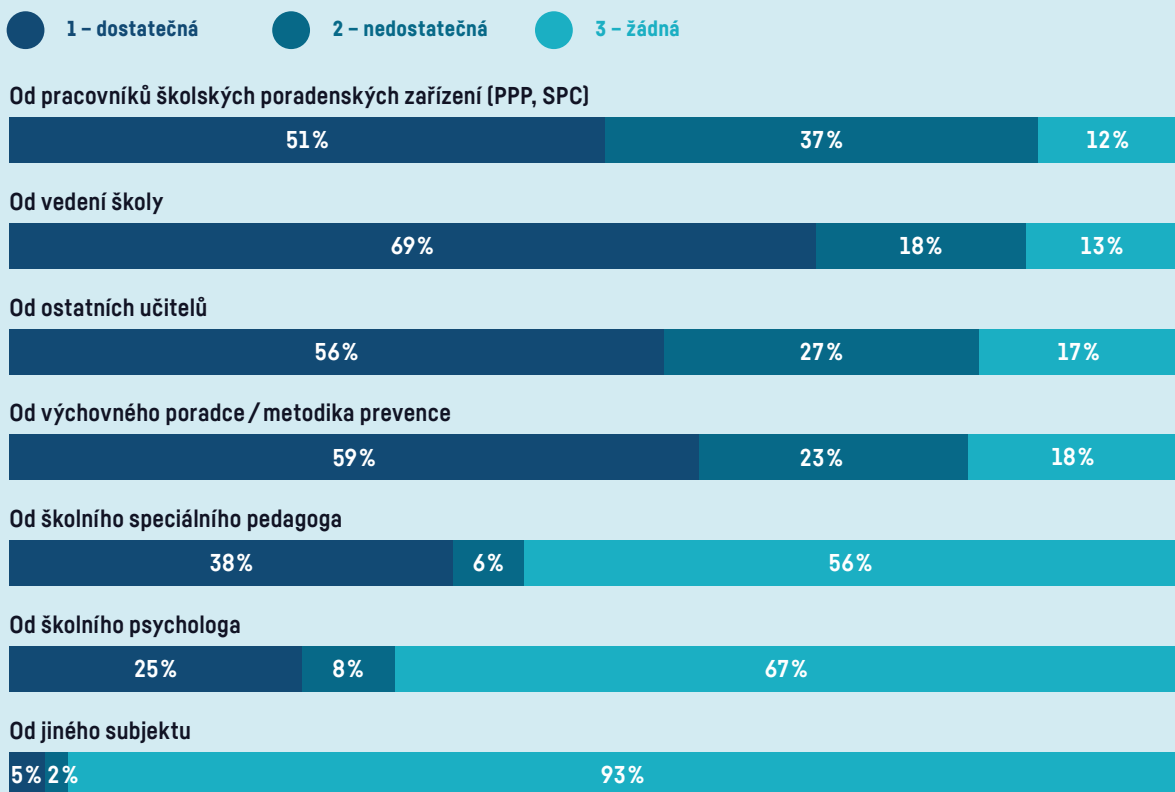
Základ: Ředitelé, N = 126

[Graf č. 6] Hodnocení metodické podpory pro práci s žáky se SVP – učitelé

Od koho získáváte metodickou podporu pro práci s dětmi žáky se SVP?

Základ: Ředitelé, N = 126

Ředitelé i učitelé nejčastěji získávají metodickou podporu v oblasti vzdělávání žáků se SVP od školských poradenských zařízení (97, resp. 88 procent). Obě skupiny respondentů zároveň nejčastěji v porovnání s jinými poskytovateli hodnotily jejich podporu jako nedostatečnou (30, resp. 37 procent). Jako „jiné subjekty“ metodické podpory byla uváděna například školicí centra, semináře, internet, odborná literatura a články.

O intenzivnější metodickou podporu ze strany ŠPZ oslovení respondenti zároveň projevili největší zájem, uvítalo by ji 80 procent ředitelů a 78 procent učitelů. V porovnání s ostatními poskytovateli projevily obě skupiny respondentů vyšší zájem také o metodickou podporu ze strany MŠMT (45, resp. 48 procent). Naopak více než polovina ředitelů deklaruje, že nemá zájem o metodickou podporu od svého zřizovatele. Učitelé mají větší zájem o metodickou podporu od pedagogů z jiných škol (56 procent) oproti ředitelům, kde zájem uvádí 36 procent dotázaných.

Podpůrná opatření 1. stupně a zjišťování jejich potřeby

Sedmdesát osm procent ředitelů uvedlo, že provádějí pedagogickou diagnostiku žáků pro zjištění potřeby podpůrných opatření prvního stupně.

Sedmdesát osm procent ředitelů uvedlo, že provádějí pedagogickou diagnostiku žáků pro zjištění potřeby podpůrných opatření prvního stupně. Ve větší míře realizují toto zjišťování ve školách, kde působí ředitelé do 45 let, a ve školách, kde je podíl žáků se SVP vyšší než 10 procent.

Z učitelů tuto diagnostiku provádí 36 procent dotázaných. Více se jí věnují učitelé prvního stupně, učitelé z Moravy a učitelé, kteří se cítí být poučeni o změnách v novele školského zákona.

Zjišťování potřeby podpůrných opatření prvního stupně ve školách dle vyjádření ředitelů nejčastěji provádějí sami učitelé (70 procent) a výchovní poradci (65 procent). Sedmadvacet procent ředitelů uvedlo, že v jejich škole provádí toto zjišťování školní speciální pedagog. Konkrétní rozložení odpovědí je uvedeno v grafu č. 7

[Graf č. 7] Osoby odpovědné za diagnostiku potřeby poskytování podpůrných opatření 1. stupně

Kdo provádí ve vaší škole diagnostiku žáků pro zjištění potřeby podpůrných opatření prvního stupně?

Základ: Ředitelé škol, které provádí diagnostiku žáků, N = 103

Učitelé, kteří sami provádějí zjišťování potřeby podpůrných opatření prvního stupně, pro tuto činnost nejčastěji získávají metodickou podporu od ostatních učitelů (90 procent) a výchovného poradce nebo metodika prevence (89 procent). Dalším nejčastějším zdrojem metodické podpory v této oblasti jsou pracovníci školských poradenských zařízení (86 procent), přičemž jako nedostatečnou jejich podporu hodnotí 29 procent učitelů. Dle názoru ředitelů učitelé metodickou podporu k zjišťování potřeby podpůrných opatření 1. stupně získávají nejčastěji od vedení školy (96 procent), přičemž 15 procent ředitelů ji hodnotí jako nedostatečnou.

Jelikož se jedná o nově zavedenou povinnost, bylo by užitečné, kdyby metodická podpora byla ve větší míře poskytována ze strany MŠMT a jeho přímo řízených organizací.

Zajišťování pedagogické intervence

Pedagogická intervence a speciálně pedagogická intervence jsou podpůrná opatření (PO), na jejichž realizaci v běžných základních školách jsou nově od září 2016 poskytovány finanční prostředky. Spočívají v individuální nebo skupinové práci pedagoga s žáky. Zadavatele výzkumu zajímalo, jak školy tato podpůrná opatření realizují. Dvašedesát procent ředitelů pedagogickou intervenci v prvním roce platnosti novely zajišťovalo tak, že se učitel žákovi věnoval individuálně po vyučování. Šestačtyřicet procent ředitelů tuto situaci řeší přidělením žáka do skupiny, které se učitel věnuje po vyučování, a třetina ředitelů (35 procent) realizuje toto opatření tak, že se učitel věnuje žákovi v rámci běžné výuky ve třídě.

Četnost jednotlivých variant řešení poskytování pedagogické intervence je uvedena v grafu č. 8.

[Graf č. 8] Varianty poskytování PO – pedagogická intervence

Je-li žákovi doporučeno podpůrné opatření spočívající v pedagogické intervenci ve stanoveném hodinovém rozsahu týdně, jakým způsobem realizaci tohoto podpůrného opatření zajišťujete?

Základ: Ředitelé, N = 126

Zajišťování speciálně pedagogické intervence

Polovina dotázaných ředitelů (51 procent) v prvním roce platnosti novely zajišťovala speciálně pedagogickou intervenci.

Čtvrtina dotázaných ředitelů uvedla, že podporu žákovi zajišťuje speciální pedagog individuálně v době po vyučování. Skupině žáků poskytoval speciální pedagog podporu po vyučování na čtvrtině (24 procent) dotázaných škol.

Četnost jednotlivých variant řešení poskytování speciálně pedagogické intervence je uvedena v grafu č. 9.

[Graf č. 9] Varianty poskytování PO – speciálně pedagogická intervence

Je-li žákovi doporučeno podpůrné opatření spočívající ve speciálně pedagogické intervenci ve stanoveném hodinovém rozsahu týdně, jakým způsobem realizaci tohoto podpůrného opatření zajišťujete?

Základ: Ředitelé, N = 126

Spolupráce se školskými poradenskými zařízeními a dalšími subjekty

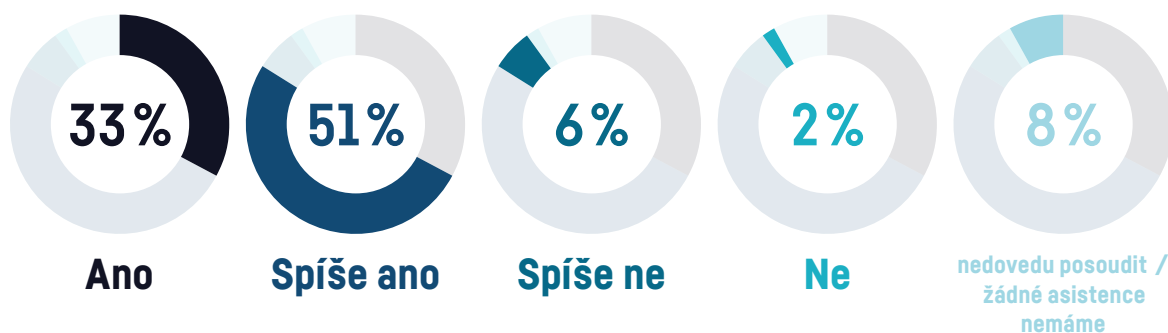
Doporučení vydávaná školskými poradenskými zařízeními (ŠPZ; konkrétně pedagogicko-psychologickými poradnami čili PPP a speciálně pedagogickými centry čili SPC) jsou nově vydávána na jednotném formuláři. Vedle informací o navrhovaných podpůrných opatřeních obsahují také informace o závěrech vyšetření a měla by také obsahovat informace o tom, jak podpůrná opatření poskytnout. 52 procent dotázaných učitelů uvedlo, že jsou pro ně informace v doporučení z PPP/SPC pro práci s konkrétními žáky se SVP užitečné. Třetina (33 procent) učitelů uvedla, že tyto informace pro ně nejsou ani užitečné, ani neužitečné. Šestnáct procent učitelů naopak hodnotí tyto informace jako neužitečné.

V dotazníku se měli respondenti možnost vyjádřit k časovým prodlevám v procesu zajišťování podpůrných opatření pro žáky se SVP. Zkušenosti škol byly v této oblasti velmi různorodé. Pětačtyřicet procent ředitelů čeká na doporučení z PPP nebo SPC nejdéle dva měsíce, 25 procent tři měsíce a 8 procent čtyři a více měsíců. Učitelé uváděli častější zkušenost s delší prodlevou; 41 procent z nich uvedlo, že na doporučení ze ŠPZ čekají v průměru tři a více měsíců. Ředitelé z Prahy a Středočeského kraje, měst, větších škol a škol s vyšším než pětiprocentním podílem žáků se SVP nejčastěji uváděli, že čekají na rozhodnutí průměrně tři měsíce. V době realizace šetření byla lhůta pro vydání doporučení tři měsíce od podání žádosti o poskytnutí poradenské služby. Na základě reflexe zvýšeného nároku na poradenské pracovníky v souvislosti s rediagnostikou všech žáků se SVP byla tato lhůta od září 2017 do září 2018 prodloužena na čtyři měsíce. Následně bude opět zkrácena na tři měsíce.

[Graf č. 10] Názor učitelů na spolupráci s asistenty pedagoga.

Jsou-li ve Vaší škole asistenti pedagoga, daří se podle vašeho názoru spolupráce mezi asistenty a učiteli?

Základ: Ředitelé, N = 126

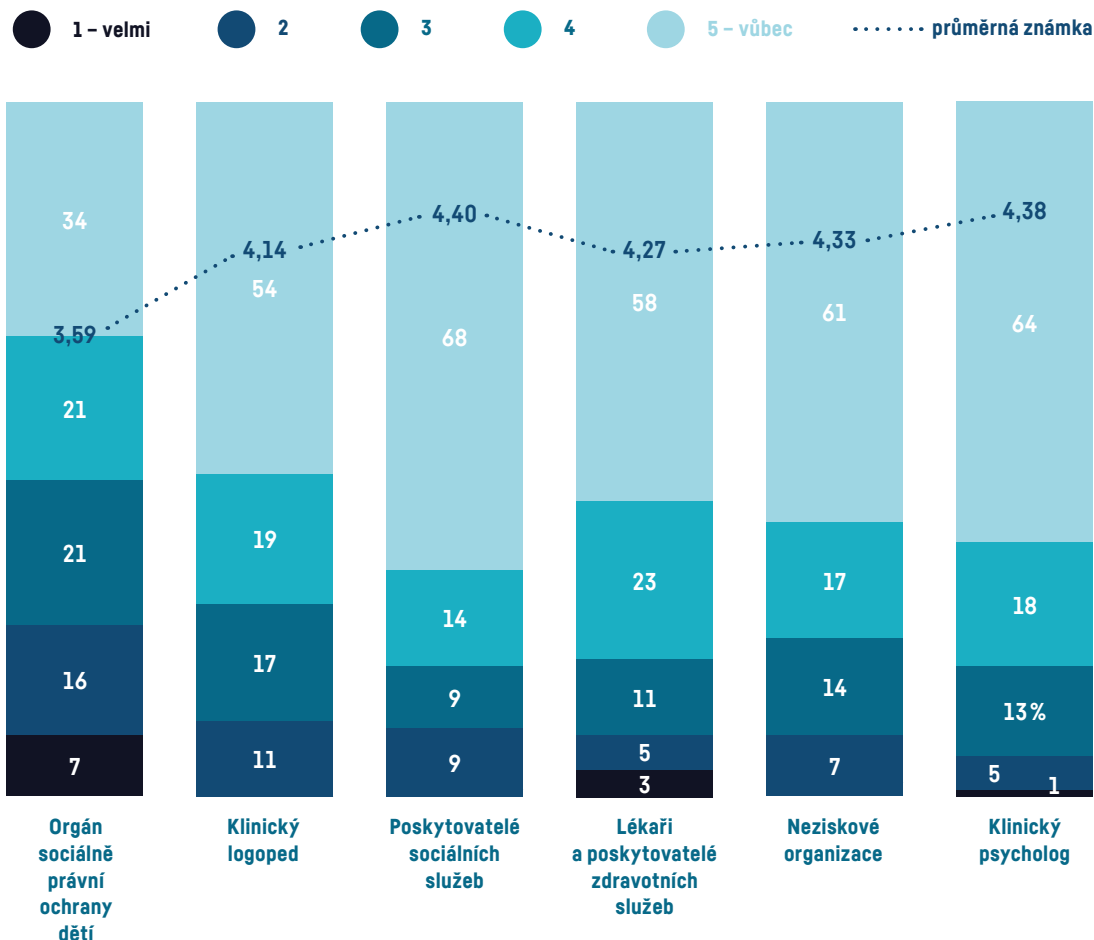

Školská poradenská zařízení mají nově stanovenou povinnost se školou konzultovat navrhovaná podpůrná opatření před jejich zanesením do doporučení, které je pro školu následně závazné. Ve vztahu k personálním podpůrným opatřením (zejména asistentovi pedagoga) považuje 63 procent oslovených ředitelů návrh ze strany ŠPZ za dostatečně zkonzultovaný. Čtyřicet procent ředitelů naopak považuje komunikaci mezi školou a ŠPZ v této věci za nedostatečnou.

Více než osm z deseti dotázaných ředitelů se domnívá, že poradenská pracoviště běžně přijímají k diagnostice děti například s odlišným mateřským jazykem či sociálním znevýhodněním. Naopak s problémem nepřijetí těchto dětí k diagnostice se setkala 14 procent. Většina dotázaných učitelů (94 procent) také nezaznamenala, že by školská poradenská zařízení odmítala diagnostikovat žáky s odlišným mateřským jazykem či se sociálním znevýhodněním, 6 procent učitelů tento problém zaznamenalo. Častěji se s problémem odmítnutí diagnostikovat žáka setkali mladší ředitelé, ředitelé z menších škol a ze škol s podílem žáků se SVP nad 10 procent.

Kdo z následujících subjektů vaší školy pomáhá při vzdělávání dětí / žáků se speciálními vzdělávacími potřebami?

Základ: Ředitelé, N = 126

Spolupráci mezi učiteli a asistenty pedagoga hodnotí kladně 84 procent dotázaných učitelů

Spolupráci mezi učiteli a asistenty pedagoga hodnotí kladně 84 procent dotázaných učitelů (33 procent uvedlo, že se spolupráce daří, 51 procent si myslí, že se spíše daří). Šest procent dotázaných učitelů je toho názoru, že se spolupráce mezi učiteli a asistenty pedagoga spíše nedaří, a pouze dvě procenta si myslí, že se nedaří vůbec.

Respondenti byli také dotázáni na spolupráci a podporu poskytovanou subjekty mimo školu. Hodnocení míry podpory při vzdělávání žáků se SVP od uvedených subjektů ze strany ředitelů je zobrazeno v grafu č. 11.

Z externích subjektů měli oslovení ředitelé nejčastěji zkušenost se spoluprací s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Spolupráce s dalšími aktéry může být pro školy velkým přínosem. V případě sociálních a zdravotních služeb je však třeba spolupráci podpořit legislativní úpravou (například v oblasti podávání medikace a realizace zdravotních úkonů).

Doporučení

Doporučujeme zajistit jednotný postup při financování podpůrných opatření, který bude řízený ze strany MŠMT a bude pokrývat sto procent nákladů na doporučená podpůrná opatření. –

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Dále doporučujeme v rámci změny financování regionálního školství zahrnout asistenta pedagoga a speciálního pedagoga do personálního standardu školy – na počet žáků stanovit základní výši úvazků těchto pracovníků, na které by škola automaticky dostávala prostředky ze státního rozpočtu. – **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy**

Doporučujeme ve spolupráci s pedagogickými fakultami a dalšími poskytovateli kvalifikačního vzdělávání pro asistenty pedagoga navýšit počet kvalifikačních kurzů pro asistenty pedagoga a obsah kurzů orientovat na praxi ve škole. – **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, vysoké školy, neziskové organizace, další poskytovatelé kvalifikačních kurzů**

Doporučujeme, aby Národní institut pro další vzdělávání posílil nabídku vzdělávacích kurzů v oblasti inkluzivního vzdělávání o téma spolupráce učitele s asistentem pedagoga. – **Národní institut pro další vzdělávání**

Ke zvýšení kvality pedagogické asistence doporučujeme zavedení standardu asistenta pedagoga a systémové zajištění metodického vedení asistentů pedagoga. – **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy**

Doporučujeme ve spolupráci s pedagogickými fakultami zajistit více absolventů oboru speciální pedagogika navýšením počtu přijímaných studentů ke studiu tohoto oboru, a rozšířením nabídky kvalifikačního studia v rámci programů celoživotního vzdělávání. – **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, vysoké školy**

Doporučujeme vznik standardizované metodiky pro pracovníky školských poradenských zařízení k určování druhů a stupňů podpůrných opatření, která umožní shodu různých hodnotitelů při stanovení stupňů podpůrných opatření u konkrétního dítěte. – **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Národní ústav pro vzdělávání**

Doporučujeme zajistit funkční, jednotné a uživatelsky jednoduché formuláře pro poradenská zařízení i školy, které minimalizují administrativní zátěž. V doporučení školského poradenského zařízení ke stanovení podpůrných opatření je třeba uvádět informace, které škola nezbytně potřebuje k zajištění vzdělávání žáka (informace o závěrech vyšetření, včetně druhu znevýhodnění uvedeném v § 16 odst. 9 školského zákona), z informací ze závěrů vyšetření by měly být zřejmé zjištěné či očekávané dopady diagnostikovaného znevýhodnění na vzdělávání žáka a jeho zapojení v kolektivu. – **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy**

Konkrétně doporučujeme vytvořit:

- vzorový formulář plánu pedagogické podpory pro předškolní vzdělávání,
- metodiku k vyplňování vyhláškou stanovených formulářů s více různými příklady vyplnění formulářů (například u plánu pedagogické podpory a individuálního vzdělávacího plánu – příklady pro mateřské školy, první stupeň základních škol, druhý stupeň základních škol a střední školy reflektující různé druhy speciálních vzdělávacích potřeb).

V případě individuálního vzdělávacího plánu jako podpůrného opatření doporučujeme postupovat pouze podle § 16 školského zákona, a nikoliv současně i podle § 18 téhož zákona. Od rodičů by měl být požadován souhlas s poskytováním tohoto podpůrného opatření, a nikoliv ještě žádost vyřizovaná ve správním řízení; jedná se o zbytečný úkon, který administrativně zatěžuje ředitele škol. – **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy**

Doporučujeme navýšit počet pracovníků ve školských poradenských zařízeních, aby bylo zajištěno dodržování stanovených lhůt pro zahájení vyšetření a mohly být plošně realizovány pravidelné metodické návštěvy škol, které jsou ze strany škol velmi žádané. – **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, kraje**

Doporučujeme systémově podpořit rozšíření služeb poskytovaných speciálními pedagogy ze škol zřízených podle § 16 odst. 9 (speciálních škol) směrem k žákům se zdravotním postižením z běžných základních škol. Dále doporučujeme systémově podpořit bývalé základní školy praktické, které se transformovaly na běžné základní školy (například zajištěním vybavení pro odborné učebny pro výuku na druhém stupni apod.). – **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy**

Doporučujeme vytvořit a šířit jednotný a věcně správný výklad legislativních předpisů. Doporučujeme celkově posílit informovanost pedagogických pracovníků na vhodném webovém portále (například Metodickém portále RVP) prostřednictvím pravidelného zveřejňování informací srozumitelně vysvětlujících legislativní změny, nabízejících výklad pojmů a termínů v oblasti inkluzivního vzdělávání, inspirativních příkladů z praxe i příkladů protiprávní či odborně nesprávné praxe, kazuistik demonstrujících vhodné postupy řešení apod. Dále doporučujeme sjednotit a ověřovat výklad legislativy od pracovníků přímo řízených organizací MŠMT a proškolených implementátorů inkluzivního vzdělávání. – **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Národní ústav pro vzdělávání**

Doporučujeme legislativně upravit poskytování zdravotních služeb ve školství (podávání medikace apod.). – **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy**

